

ARQ Kenniscentrum
Oorlog, Vervolging
en Geweld

en

Stichting Pelita

WO2 Herdenken

Informatie voor verzorgers over de impact van
herdenken voor Indische en Molukse ouderen

Herdenken

Dodenherdenking op 4 mei en de Indiëherdenking op 15 augustus zijn bekende nationale herdenkingsdagen. Ook persoonlijke data kunnen in het teken staan van herdenking, zoals de dag waarop een geliefde werd weggevoerd. Herdenken van de Tweede Wereldoorlog is voor veel ouderen ingrijpend en emotioneel, maar tegelijk ook waardevol en belangrijk. In deze folder wordt informatie aangereikt voor zorgverleners over de betekenis van en gevoelens rondom herdenken voor Indische en Molukse ouderen.

Gemengde gevoelens

Nederlands-Indië werd van 1942 tot 1945 bezet door Japan, bondgenoot van Duitsland in Zuidoost-Azië. Op 15 augustus 1945 capituleerde Japan. Daarmee kwam officieel een einde aan de Tweede Wereldoorlog in het Koninkrijk der Nederlanden. Maar het einde van de oorlog bracht geen vrede.

Twee dagen na de capitulatie van Japan riepen nationalistische Indonesische onafhankelijkheid uit. Daarop volgde grootschalig oorlogsgeweld en een ongekend grote ontheemding. Veel Indische Nederlanders en Molukkers, werden gedwongen om naar een land te gaan waar zij niet bekend mee waren, en afscheid te nemen van hun geboortegrond. In Nederland werden zij vaak kil ontvangen en kregen zij weinig erkenning voor wat zij hadden meegemaakt. Inmiddels zijn er naar schatting meer dan 2 miljoen Nederlanders met een Indische familiegeschiedenis.

Voor veel mensen met een achtergrond in voormalig Nederlands-Indië is 15 augustus een belangrijke dag om de slachtoffers van de oorlog tegen Japan en de Japanse bezetting van Nederlands-Indië te herdenken. Tegelijk is het moeilijk te zeggen wat op 15 augustus herdacht en gevierd wordt. De vrijheid? Van wie? Hoe en wanneer worden de slachtoffers van de bersiap en de dekoloniatieoorlog tussen 1945 en 1949 herdacht? Er zijn veel soorten slachtoffers te betreuren en er bestaan grote verschillen in hoe men de oorlog, bezetting en dekolonisatie heeft ervaren. Dit maakt het herdenken in de Indische, Indonesische en Molukse gemeenschap complex en diffuus. Het is een dag vol gemengde gevoelens.

Collectief herdenken

De Nationale Herdenking 15 augustus 1945 wordt gehouden bij het Indisch monument in Den Haag. Maar ook veel andere plaatsen in Nederland hebben een Indiëmonument en een plaatselijke herdenking. De lokale invulling en toon van de herdenking kan erg verschillend zijn. Op Landgoed Bronbeek zijn meerdere Indiëmonumenten, zoals voor de verschillende kampen. Hier vinden door het jaar heen ook herdenkingen plaats.

De Indië herdenkingen kennen veel bekende rituelen, zoals twee minuten stilte, kransleggingen en toespraken. Er zijn ook cultuurspecifieke rituelen, vaak wordt bijvoorbeeld na afloop een uitgebreide *Indische rijsttafel* met elkaar gegeten. Ook dragen veel mensen een *Melati*, de Indische Jasmijn, als nationaal symbool van respect, betrokkenheid en medeleven. Sommigen dragen deze speld elke dag van 5 mei tot en met 15 augustus, om de periode van bevrijding in Nederland tot het einde van de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië te overbruggen.

Individueel herdenken

Behalve de 'buitenwereld' van collectief herdenken is er ook een 'binnenwereld'. Indische en Molukse ouderen hebben vaak hun eigen geloofstradities en cultuurspecifieke gebruiken waarmee ze individueel, of in familieverband herinneren, rouwen, en herdenken. Dat kan bijvoorbeeld in de vorm van slamatans (heilsmaaltijden) en sesajens (offerandes). Maar ook door stil te staan rond een gepersonaliseerd altaartje met fotolijstjes en objecten.

Impact op ouderen

Herinneringen aan gebeurtenissen en verliezen uit de oorlog worden rond herdenkingsdagen vaak sterker. Dat maakt mensen somber en verdrietig, of het brengt oude gevoelens, zoals wantrouwen of angst, naar boven. Het is goed om in de tijd rondom een herdenking extra alert te zijn op de rol die de oorlog mogelijk nog speelt bij ouderen. Dit kan zich bijvoorbeeld uiten in slecht slapen, boosheid, prikkelbaarheid, angst of vermoedigheid. **Tip:** [Luister, geef erkenning voor deze gevoelens en ga als daar behoefte aan is in gesprek hierover aan de hand van foto's of voorwerpen die iemand in zijn woning heeft.](#)

Herdenken kan ook positieve emoties losmaken. Verdriet kan bijvoorbeeld samen gaan met trots of dankbaarheid, voor daden van verzet tijdens de oorlog en de huidige vrede in Nederland.

Kracht voor ouderen

Een betekenisvolle herdenking hangt samen met het ervaren van steun, erkenning, en het geven van betekenis aan het verleden. Als zorgverlener kun je hieraan bijdragen.

Steun

De steun van familie, lotgenoten en de maatschappij als geheel, is heel waardevol rondom een herdenking.

Tip: Vraag ouderen wat zij ervaren in de periode van de herdenking. Deel ook wat herdenken met jezelf doet. Hoe zet het je aan het denken? Wanneer een oudere daar behoefte aan heeft kun je samen naar een herdenkingsbijeenkomst kijken, of met elkaar door een fotoalbum bladeren.

Erkenning

Een herdenking biedt een afgebakende tijd om emoties te uiten en verhalen opnieuw te delen. Het is belangrijk dat dit samengaat met erkenning voor het verleden en de doorwerking in het heden. **Tip:** Toon erkenning door aandacht en begrip hiervoor.

Betekenis geven

Herdenken kan helpen om zaken in perspectief te zien en opnieuw betekenis te geven aan gebeurtenissen uit het verleden. Ouderen hebben vaak eigen rituelen om het herdenken vorm te geven. **Tip:** Draag bij door praktische ondersteuning bij het uitvoeren van rituelen of een gesprek hierover. Ook het betrekken van volgende generaties is belangrijk voor veel ouderen. Zij zien dat het verleden niet vergeten wordt, maar overgenomen wordt. Maak bijvoorbeeld samen met (klein)kinderen een melati (zie 15augustus1945.nl/herdenkingssymbool-melati)

Meer informatie

Meer suggesties over omgaan met ouderen met oorlogservaringen zijn te vinden in de handreiking en brochure *Ouder worden met de oorlog*, te downloaden op oorlog.arq.org. Informatie over de Nationale Herdenking 15 augustus 1945 is te vinden op 15augustus1945.nl.

Contact

Is er behoefte aan verder contact? Dan zijn de volgende organisaties te bereiken voor zowel oorlogsgetroffenen en hun naasten, als voor (zorg)professionals:

- Stichting Pelita: 088-3305111, www.pelita.nl
- Aanspreekpunt Naoorlogse Generaties: 088-3305150, oorlog.arq.org/nl/aanspreekpunt-naoorlogse-generaties (bereikbaar van 9.00-12.00 uur)

Bronvermelding

De informatie in deze folder is gebaseerd op het *Rituelenonderzoek*. Lees meer over dit onderzoek op 4en5mei.nl/onderzoek/rituelen. De folder is opgesteld door ARQ Kenniscentrum Oorlog, Vervolging en Geweld in samenwerking met Stichting Pelita.